

Myntomvårdnad

Myntomvårdnad

Även om metall är ett relativt tåligt material är bra hantering och förvaring av mynt mycket viktigt att lära sig. Ett känt ordspråk lyder *"Hellre rik och frisk än sjuk och fattig"*. Om man översätter detta till mynt kan man kanske säga *"Bättre ett bra och vackert mynt än ett dåligt och fult"*. En ägare till ett mynt gör alltså ett misstag om den förstör eller förfular ett mynt, exempelvis genom att repa och perforera eller underlätta för oönskad oxidering. Förutom moraliska argument finns också rent ekonomiska motiv som klart talar för att mynt skall vårdas med omdöme och omtanke.

Det viktigaste beståndsdelarna i myntomvårdnad är hantering och förvaring. Man kan göra livet enklare genom att alltid hantera alla mynt varsamt, oavsett värde, men förvaring kan bli kostsam om man har en större samling. Ambitionsnivå för förvaring står därför ofta i relation till värdet på myntet. Är ett mynt värt att behålla är det värt att hanteras och förvaras på rätt sätt. Till och med ett barn vet att mjölk skall stå svalt för att inte förstöras i förtid. Det borde vara lika självklart att numismatiker lär sig några enkla rättesnören för att förvara mynt så att inte de förstörs i förtid.

ALLMÄNNA FÖRUTSÄTTNINGAR

Det finns en mängd faktorer som påverkar på vilket sätt och med vilken fart ett mynt vittrar sönder och åldras. Det torde vara uppenbart att ett mynt som utsatt för hård mekanisk eller kemisk åverkan far illa. Även om man begränsar sig till, så att säga, normala förhållanden blir listan på farliga faktorer ganska lång. Rent praktiskt betyder detta att mynten påverkas av luften omkring det, det sätt vi hanterar myntet på samt i vissa fall materialet som innesluter det.

- Fukt är särskilt besvärligt då det är allt eländes urmoder. Detta inkluderar även hög luftfuktighet.
- Skadliga ämnen ingår i många rengöringsmedel men också i saliv och svett samt vissa vanliga material såsom ek och PVC.
- Luftföroreningar såsom svaveloxid, ozon och rök lägger sig som en angripande hinna på myntets yta.

- Damm och smuts är direkt förfulande och indirekt bärare av skadliga ämnen.
- Fett fungerar dels som ett lager som kan binda och innesluta fukt och al-lehanda bedrävelser, dels som ett klister för damm och smuts.

Eventuell rengöring av mynt måste utföras med stor omsorg och något om detta redogörs i kapitlet myntrengöring. I övrigt kan ovanstående motverkas genom gott förvaringsklimat och bra rutiner för hantering.

MYNTMILJÖ

Rent allmänt kan man konstatera att det inte finns någon risk att torka sönder ett mynt, det är tvärtom önskvärt att förvara mynten så torrt som möjligt. Luftfuktigheten kan i Sverige under delar av året vara skadligt högt för mynten men är i praktiken inget större problem. Använd sunt förnuft och försök att undvika att exempelvis torka tvätt i samma rum som mynten eller ha många nyvattnade blommor ståendes vid elementet. Det finns en uppsjö med apparater som sänker luftfuktigheten inomhus, de är dock relativt kostsamma. En budgetvariant är att samla på sig sådana där påsar som ibland följer med nyköpta kläder och i kartongerna till hemelektronik och kameror. Dessa påsar är fyllda med silikon som binder fukt. Dessutom kan man torka dem och använda dem under många år. Om man stänger in mynten i en låda eller ett skåp kan man stoppa in några påsar och luta sig tillbaka. Notera dock att andra saker tar skada av för torrt klimat, exempelvis cigarrer. Det kan alltså vara klokt att särskilja på myntförvaring och förvaring av annat.

Plast är generellt sett ett bra material med undantag från PVC som är synnerligen skadligt för mynten. Detta har uppmärksammats i många artiklar och är idag allmän kunskap hos de flesta myntsamlare. PVC är idag ganska ovanligt men var ändå noggrann med att materialet som mynten förvaras i. Det finns gott om andra ofarliga plaster såsom de som är gjorda av polyeten och polystyren. Om du erhåller ett mynt förvarat i ett okänt material så kan det vara lönt att byta ut det mot något du vet är fritt från PVC. Se vad som snabbt händer med ett mynt som förvarats i en plastficka av PVC.

Fig 1. Myntet har blivit smutsigt, kladdigt och korroderats när det förvarats i PVC.

Under 70-talet genomförde Archie Tonkin ett handfast experiment. Han tog ett mynt med spegelglans och mätte tiden det tog för glansen att gå förlorad när myntet sattes i utomhusmiljö. Resultaten var att stämpelglansen vid västkustens salta luft nästan helt försvann på fyra dagar och att ostkusten var något skonsammare. I städer, i testet Borås, Norrköping och Västerås, missfärgades mynten tydligt på några veckor. Alldeles oavsett hur väl genomförda dessa försök var är resultaten talande och rimliga. Man bör förvara mynten inomhus.

Även om metallerna inte påverkas särskilt mycket av svängningarna i normal inomhustemperatur bör man eftersträva så små temperaturväxlingar som möjligt. Undvik därför att ha mynten i anslutning till exempelvis ett fönster eller en eldstad.

Mekanisk åverkan är alltid irreparabel och måste därför alltid undvikas i största möjligaste mån. Mekaniska fel påverkar helhetsintrycket av myntet och sänker dess värde. Man reducerar alltså attraktionskraften hos ett myntet om man exempelvis putsar, löder, monterar eller borrar hål i det. Kantskador kan uppkomma genom att man tappar myntet. Ett enkelt sätt att minska skadorna vid dessa olyckor är att ha en mjuk duk under som en slags krockkudde.

Om man tar i mynten med fingrarna överförs fett, svett och annat till myntet. Ta därför alltid i kanten på myntet och aldrig på dess åt- och frånsidor. Det finns gott om tillbehör för att skydda mynten, se mer i kapitlet förvaring och tillbehör. Nedanstående bild visar hur ett tumavtryck etsats sig fast i myntet och blivit omöjligt att ta bort utan att lämna spår efter sig.

Fig 2. Detalj från 5-öring, etsat fingeravtryck.

Ta för vana att kika på mynten några gånger per år för att försäkra dig om att de inte är på väg att fara illa. Det är normalt sett lättare att åtgärda enklare än mer allvarliga åkommor.

När man tittar på mynt är ordentligt ljus bra. Halogenlampor är i detta sammanhang framför att föredra framför lysrör och lågenergilampor. Långvarig exponering för solens ultravioletta strålar är inte att rekommendera.

Myntrengöring

Myntrengöring är i stort inte märkvärdigare än att gå på lina. Lindans har litet egenvärde men kan under rätt förutsättningar och i rätt miljö vara av stort värde. En ballerina börjar att träna på låg höjd för det är ofrånkomligt att hon ramlar ett stort antal gånger innan hon bemästrar balansakten. Varje gång ballerinan skall utföra konststycket måste hon utvärdera den unika situationen, undersöka linans spänst samt avgöra vindens styrka och riktning. Är hon skicklig kan hon avgöra detta snabbt för att istället lägga värdefull tid på koncentration för även den mest erfarne ballerinan kan falla. Därtill kan konstateras att de flesta av oss förmodligen aldrig skulle komma på tanken att ge oss ut på slak lina.

Det samma gäller myntrengöring. Rätt utförd kan rengöringen tillföra ett förfulat mynt värde, eller mer korrekt, återge myntet dess egentliga värde. Om myntet exempelvis är lortigt eller angripet av allvarliga korrosionsangrepp riskerar dess naturliga åldringsprocess att skyndas på. Även den skickligaste myntrengöraren kan begå misstag och ställs alltid inför det avgörande valet. Skall han försöka återställa myntets skönhet med risk för att förstöra det eller välja den säkra linjen och låta det vara fult men orört? Han måste också väga myntsamlarnas estetiska krav på exempelvis patina och läsbarhet mot konservatorns uppfattning om metallspecifika oxideringsförlopp och annat. Myntsamlarnas estetiska krav är dessutom motstridiga, de flesta håller dock patinan som endast tiden kan skänka som det vackraste och mest praktfulla. Andra ser dock högblanka, spegelskimrande mynt som de mest åtråvärda. Är man intresserad av att någon gång sälja ett mynt är det generellt sätt enklare om fler presumtiva köpare finner myntet attraktivt än få. Är man medveten om att den personliga smaken avviker kan det ibland därför vara värt att göra avkall på sina individuella böjelser. Värt att poängtera är dock att moderna silver- och guldmynt, läs från Oscar II och framåt, ofta tycks värderas högre om de är korrekt rengjorda. Detta kapitel beskriver något om vad man bör undvika och glöm inte ballerinan, börja öva på låg höjd och gå inte lös på de bästa mynten först.

Rengöring av mynt är ett omtvistat ämne. Å ena sidan kan man ju helt riktigt påstå att man äger rätten att göra vad man vill med sina mynt men argumenten emot är fler. Förenklat vill jag påstå att

felaktig rengöring av mynt är ett ytterst effektivt sätt att minimera dess värde. Förutom att avlägsnandet av patina oftast ger negativa fysiska, estetiska och ekonomiska konsekvenser kan man fundera på om det inte är bättre att lämna myntet orört till efterkommande generationers glädje. Rätt hanterat kan ett 2000 år gammalt mynt leva i ytterligare 2000 år - med lite stålull tar du död på det på något ögonblick. Därför bör man vara väldigt återhållsam och helst helt låta bli att rengöra mynt. Det finns dock tillfällen man måste överväga om man ändå inte skall göra rent ett mynt, exempelvis om det är smutsigt till oigenkännlighet. Problemet är att rengöring av mynt svårligen kan liknas med exempelvis toalettrensning eller oljesanering. Hemligheten ligger i att rengöra myntet så att ingreppet inte syns efteråt, varken på kort eller lång sikt. Vet man inte hur man säkert kan göra detta bör man vända sig till en expert. Många mekaniska skador såsom hack, repor, perforeringar och kantförluster är bara att beklaga, men bör inte på något sätt åtgärdas.

För att förstå hur man rengör mynt är det viktigt att förstå lite grann om varför och hur mynt blir smutsiga. Ovarsam hantering och dålig förvaring är de största bovorna men även de bästa förutsättningarna kommer till slut att förlora mot tidens tand. Myntämnena är nämligen gjorda av metaller som gör allt för att återfå sitt naturliga tillstånd. Materialet ett mynt blivit slagit ur har ofta blivit förändrat minst två gånger. Exempelvis genom att man först under kraftig värme skilt metallen från malmen och sedan genom att man legerat den med andra metaller för att ge dem ändamålsenliga egenskaper. Kopparkis är en betydligt stabilare form än den förfinade metallen. Brons en legering som består av koppar och tenn och även silvermynt består nästan alltid av en del annat material. Om man stoppar ett mynt i marken kommer det inom ett antal hundra eller tusen år att återfå sina naturliga tillstånd. Det samma gäller också utan att man gräver ner, det tar bara längre tid. Den vackra patinan hos ett 300 år gammalt mynt kommer från den här nedbrytningsprocessen och genom att avlägsna myntets ytskikt riskerar man inte bara att äkthetskänslan försvinner. Varje rengöring medför alltid att man tar bort en större eller mindre del av detaljerna på ett mynt, det tappar alltså i kvalitet. Å andra sidan kan man vinna i en förbättring av det totala helhetsintrycket. Nedanstående bild (fig. 3) visar ett mynt (1 öre silvermynt, 1759) som har putsats. Notera att detaljerna som tidigare satt i det översta lagret försvunnit tillsammans med smutsen. Myntet har tappat all sin attraktionskraft.

Fig 3. Putsad ettöring med förstörd detaljrikedom

Valet av rengöringsmetod avgörs av vilken typ av nedsmutsning myntet har och grundregel är att vålla så liten skada på myntet som möjligt. Blötläggning i vatten är en skonsam form under förutsättning att vattnet är rent från kalk, klor, svavel och andra kemiska substanser. Det räcker bra om man kokar och byter ut vattnet en gång i veckan. Problemet är att det kan ta mycket lång tid (årtionden) innan myntet blir rent. I praktiken används vatten därför enbart för att avbryta och återstabilisera mynten efter en elektrolytisk eller kemisk rengöring. Generellt kan man säga att mekanisk rengöring är skonsammare än kemisk och rengöring av mindre ytor är att föredra framför större.

MEKANISK RENGÖRING

När ett mynt är nedsmutsat av jord eller kladdigt av fett och damm kan rengöringen ofta utföras av en noggrann och försiktig amatör. Tänk på att metaller är mjuka och enkla att repa. Därför måste materialet i rengöringsverktygen alltid vara mjukare än myntet. Med vanliga bomullspinnar, pincetter med plastspets, tandpetare och små penslar har man en bra uppsättning verktyg. Trots mjuka verktyg är man inte garanterad från reprisken. Försök att arbeta med förstoring och god belysning. Avlägsna enbart den smuts som är verkligt störande och jobba med små, långsamma rörelser på mindre ytor. Om du skulle misslyckas är då ändå en stor del av myntet orört. Håll verktygen i så flack vinkel som möjligt för att minimera risken för repor och hack. Man bör vara ytterst försiktig med polering och putsning men om man ändå ger sig in på det så använd helt rena material som mjuk hushållspapper

eller putsdukar. Använd aldrig en smutsig skjortärm som kan ge repor eller överföra svett och andra skadliga ämnen. Reporna till vänster om R:et i bilden nedan (fig. 4) visar resultatet efter användande av stålverktyg mot ett femkronors guldmynt, ett repande och kostsamt misstag.

Fig 4. Repat guldmynt på grund av metallverktyg

ELEKTROLYS

När metall utsätts för fukt händer många saker och en av dessa används effektivt för rengöring. När man lägger ett mynt i ett rostfri kärl med saltvatten uppstår en naturlig process som innebär att elektroner från myntet överförs till saltlösningen. Man kan se detta som att man kraftigt påskyndar blötläggning i rent vatten. Om man också tillsätter el från ett batteri eller en transformator påskyndas processen ytterligare. Det går i princip till så att man sätter pluspolen till ett föremål i rostfritt stål och minuspolen till myntet och sänker ner alltihop i en saltlösning. Mynten blir väldigt rena, väldigt fort så det gäller att vara observant och försiktig. Apropå försiktig så kan man göra sig verkligt illa på elinstallationen och elektrolysen utvecklar explosiv gas samt frätande ämnen. Överlåt därför elektrolys till dem som har professionell utrustning och kunskap.

KEMISK RENING

Kemisk rening är ibland det enda effektiva sättet att komma till rätta med ett mynt i dåligt skick. Som nämnt ovan har många myntproblem sitt ursprung i naturliga kemiska processer vilket också gör valet

av metod bekymmersamt. Patinan hos ett mynt beror till stor del på godartad oxidering, exempelvis gör kopparoxiden kopparmynten röda, bruna eller svarta. "Det gröna" på ett kopparmynt är ofta en reaktion på kopparoxiden och inte kopparn i sig själv. Det ligger alltså som ett lager ovanpå och kan ibland tas bort på mekanisk väg, prova det därför innan du tar fram kemikalierna. Kopparklorid ger också gröna fläckar men är mer frätande vilket ger gropbildningar och till sist hål. Om myntet är värt att rädda måste man försöka stoppa denna utveckling. Andra metaller har andra sjukdomar såsom silvermyntens silversulfid, silverklorid och kristallisering. Detta gör också att man måste använda olika kemikalier för olika mynt, ett minimum är att använda rätt lösning till rätt metall. Hushållskemikalier typ ammoniak, diskmedel och kopparputs är helt förkastliga och skall inte användas då de är allt för starka och svåra att tygla. Det säljs också gott om mirakelmedel, bland annat för mynt och smycken men yttersta försiktighet rekommenderas. Se nedanstående exempel av hur två silvermynt som förtjänade rengöring förstörts med felaktiga kemikalier. Det första myntet (fig. 5) har doppats i en ammoniaklösning (ca 25%) och fått ett blekt och fatt intryck. Det andra myntet (fig. 6) har putsats med häxans silverputs och blivit som nyttillverkat (men repigt). De flesta myntsamlare uppskattar mynt som åldras vackert vilket gör att myntet före och efter putsning har lika lågt värde.

Fig 5. Blekt intryck efter rengöring i ammoniak

Fig 6. Häxans silverputs är en effektiv patinabefriare

Nödgas man göra rent ett helt mynt är tvål- eller såpalösning bättre under förutsättning att man sköljer myntet noga i destillerat vatten och låter det torka ordentligt. Olivolja lär skall ha använts för myntrengöring sedan romartiden. Jag har själv använt denna metod med mycket gott resultat men törs inte lämna några garantier för tillförlitligheten. Dränk myntet i olivolja i ett slutet glaskärl och låt det ligga tills att smutsen är upplöst. Detta kan ta lång tid men genom att vara noggrann och försiktigt kontrollera myntet en gång i veckan kan man exempelvis ta bort ett lager grön oxid men behålla den vackert bruna. Olivolja fungerar bra på koppar och silver men inte på nickel och järn. Man kan också bada fler mynt tillsammans under förutsättning att de är av samma metall. När den verksamma syran i olivoljan löst upp smutsen kan man enkelt rengöra myntet mekaniskt. Glöm dock inte att stabilisera i rent vatten. Se bilden (fig. 7) av en detalj från en ettöring, 1650 som framgångsrikt rengjorts i olivolja.

Fig 7. Lyckad rengöring med olivolja

Sammanfattningsvis är det alltså bättre att rengöra små delar av myntet än att bada det i någon kemikalie. Vidare är rätt utförd mekanisk rengöring att föredra framför kemisk. Om smutsen har svårt att släppa kan man försöka med att doppa en bomullspinne i kemiskt ren bensin och sedan rengöra myntet som vanligt. Glöm dock inte att stabilisera myntet i vatten efter detta. Se (fig. 8) hur detaljerna på tvåringgen framträder bättre i nedre delen av bilden. Fett och damm har avlägsnats medan begynnande angrepp i det översta metallagret finns kvar. Notera också hur repän till vänster om S:t Erik kommer fram från ingenstans.

Fig 8. Tydligare repor med bensin

KONSERVERING OCH PATINERING

Rengöring och *restaurering* innebär avlägsnande av smuts samt att man återställer myntet till dess ursprungliga skick. *Konservering* innebär att man försöker bevara myntet i dess nuvarande skick. Konservering är ett svårt kapitel då det innebär att man exempelvis lackerar eller vaxar mynten. Problemet med detta är att vi inte vet hur det påverkar mynten på lång sikt samt att om någon metallsjukdom finns kvar i myntet kan den trots plombering ändå blomma upp senare. Det kan också vara väldigt svårt att avlägsna en sådan skyddande hinna på ett mynt. Dessutom är konservering illa omtyckt vilket gör mynten snabbt tappar i värde. *Patiner* innefattar olika sätt förändra ytskiktet. Relativt vanligt är exempelvis att utsätta ett mynt för temperaturer mellan 300-500 grader för att få det mörkare. Detta är liksom rengöring en permanent och eventuellt förstörande åtgärd. Tänk därför efter två gånger innan du bestämmer dig för att förändra historiens gång.

Myntförvaring

Man kan på god grund påstå att huvudändamålen med god förvaringen är att den dels skall skydda mynten och dels ge överskådlighet. Det finns en uppsjö av tillbehör som myntsamlaren har att välja mellan, alla med sina för- och nackdelar. Förvaring kan dock som tidigare nämnts bli ganska kostsamt vilket gör att de flesta samlare har olika sätt att förvara mynt beroende på hur värdefullt det är. Nedan redogörs för några vanliga metoder.

Ett av de enklaste sätten att förvara mynt är att lägga dem löst i en låda. Detta kan vara försvarligt om man har större mängder av mindre värdefulla mynt. Dock är det ofrånkomligt att mynten på detta sätt nöts emot varandra och metoden kan inte rekommenderas för mynt i högre kvaliteter. Det är viktigt att inte lägga mynt av olika metaller i samma låda. När mynt av olika ädla metaller är i kontakt med varandra finns en stor risk att det uppstår galvanisk korrosion. Den mer oädla av två metaller drabbas, exempelvis förstörs järnmynt av koppar och kopparmynt av silver. Ett knep är att lägga mynten i plastpåsar för att på så sätt minska risken för galvanisk korrosion och samtidigt öka överskådligheten något. Bilden nedan visar ett exempel på hur en hopar av Gustav V:s koppar- och järnmynt grovsorterat förvaras i PVC-fria plastpåsar. Notera speciellt att dessa mynt i stort sett saknar ekonomiskt värde. Som jämförelse kan sägas att de inköptes till ungefär samma kilopris som vad en liter mjölk kostar. Denna typ av bulkförvaring är otvivelaktigt utrymmessnål men huruvida den är billig kan diskuteras. Visst kan övergivna pepparkaksburkar och glassförpackningar i sig vara billiga men i längden sänks myntens kvalitet vilket i sig är kostsamt. Alldeles oavsett vad man anser om det, upphör fördelarna med metoden med detta.

Det är långt ifrån optimalt att förvara mynt i oöverskådliga och skavande högar. Genom att slå fast det, borde man kunna påstå att det är bättre att förvara dem en och en, bredvid varandra. I många avseenden är detta säkerligen sant men en av de uppenbara nackdelarna är att en sådan samling tar avsevärd plats. Tänk att man lägger Bernadotte-dynastins typmynt tätt, bredvid varandra. Dessa skulle ta nästan fyra löpmeter i anspråk, trots att det rör sig om mindre än 200 mynt. Det skulle alltså

kunna behövas en ordinär bokhylla att hysa en sådan samling. Myntskåp är en elegant lösning på detta problem. Dessa skåp är skraddarsyddade för myntförvaring och rymmer många mynt på liten yta. Äldre skåp är normalt gjorda i trä medan nyare oftast tillverkas i plast. Någon typ av filtmaterial brukar täcka lådornas botten för att mynten skall ligga någorlunda stadigt. Bilden nedan visar en detalj ur en årtalssamling i ett myntskåp.

Myntskåp finns i alla storlekar från mastodont-pjäser till vanligare storlekar med ett fåtal till ett femtiotal lådor. Vad gäller trä är det noga att det inte innehåller skadliga ämnen såsom harts (ex. tall, lärk och teak) och garvsyror (ex. ek, päronträ). Många träslag är alltså direkt farliga för mynten och speciellt bör man undvika skåp av ek. Mahogny anses av många som det bästa materialet med avseende på myntens välbefinnande.

Modernare myntskåp i plast är finurligt konstruerade i det att de är stapelbara och dessutom finns ett stort antal varianter av lådor i standardstorlekar. Dessa skåp rymmer ca 4-10 lådor som kan anpassas efter samlarens behov. Det gör att man successivt kan utöka och anpassa förva-

Fig 9. Överskådligheten är minimal när mynt ligger i hög

Fig 10. Årtalssamling elegant inordnat i myntskåp

ringsutrymmet i takt med att samlingen ökar. Det finns också ett stort antal etuier och schatull på marknaden. Dessa kan vara trevliga då de ofta är representativa men blir i längden ett dyrt sätt att hårbärgera sina mynt. Myntskåpens största fördel är också dess nackdel. Genom att ha mynten nakna kan man enkelt studera dem i dess obeslöjade form. Samtidigt riskerar man att tillföra dem orenheter från exempelvis fingrar och saliv genom denna relativt exponerande förvaringsform.

Sedan länge har ett av det mest populära förvaringssätten varit att montera mynten i speciella myntramar. Dessa gör att man enkelt kan hantera mynten, om ej oklädda. Detta medför dock att man kan tappa något av vitalitetskänslan att hålla i mynten. Någon kanske skulle gå så långt att säga att det är som att äta kola med papperet på. Man får också begränsade möjligheter till vissa typer av detaljstudier såsom randgranskning och viktbestämning. Trots detta är myntramen synnerligen värd att utvärdera. Den ger en säker förvaring och möjlighet till anteckningar av intressanta uppgifter i direkt anslutning till myntet. Myntramarna är oftast 50 x 50 millimeter vilket är en behändig storlek. Den sammanfaller exempelvis med storleken för diabilder vilket avsevärt sänker kostnaden för sekundärförvaring. Ramarnas innermått finns i olika storlekar upp till ca 41 millimeter. För större mynt finns större ramar. På bilden nedan visas en så kallad TBT-ram i mitten av översta raden. Notera att det finns utrymme på bägge sidor för anteckningar.

Myntkuvertet till vänster på övre raden är en riktig klassiker. Det finns gott om skrivyta och det är enkelt att ta ut myntet för att detaljstudera det. Nackdelen med papperskuvert är uppenbar, det går inte att se myntet utan att ta ur det. Det finns dock transparenta kuvert i plast men de går å andra sidan inte att anteckna på.

Till höger om den klamrade TBT-ramen finns ett alternativ i plast som har många likheter med den i papper. Plastvarianten kallas MR-ram och ytter- och innermått är likvärdiga för båda sorter. Många tycker att MR-ramen känns exklusivare och den har fördelen att myntet, i likhet med myntkuvertet, enkelt kan tas ut för detaljstudium. Detta gör också att man kan byta ut myntet som sitter i en ram med ett annat. Bland de få nackdelarna som finns med MR-ramen är att man måste ha en speciell

penna för att skriva på plasten. Texten från denna penna är svår att avlägsna. Om man då vill anteckna på ramen tar detta faktum i princip bort argumentet att man kan återanvända ramen hur många gånger som helst. MR-ramen är dessutom avsevärt mycket dyrare än TBT-ramen.

Myntkapslar, illustrerat i nedre vänster del av bilden ovan, är en relativt ny företeelse. Myntkapslarna är delade i två halvkor som trycks ihop och sluter tätt. Inuti kapseln ligger en distansring i filt som håller myntet på plats. Detta ger ett propert och representativt utseende och medför samma fördelar som för MR-ramarna. En av nackdelarna med kapslar är att de inte tillåter någon avvikelse mellan myntets

Fig 11. Översta raden: Myntkuvert, myntram (TBT), myntram (MR), alla från LEMBIT, Nedre raden: Myntkapsel (Air-Tite) och Dubbel plastficka (SAFLIP, från Kointainer).

och distansringens diametrar. En millimeters skillnad gör att myntet antingen inte får plats eller att det skvalpar omkring. Jämfört med myntramarna så sätter ju endast estetiken och den personliga smaken gränserna för hur litet ett mynt kan vara. Av denna anledning används flitigt i USA där myntsorterna haft oförändrade diametrar under lång tid. De har också blivit populära härbärgen för kontinentens standardiserade euro- och centmynt.

Nere till höger i ovanstående bild visas en dubbla plastficka. I praktiken är detta som två sammanbundna plastkuvert som viks mot varandra. Det ena rymmer ett mynt och det andra ett kort för anteckningar. Detta ger i stort samtliga fördelar som nämnts ovan. Det finns dock en skepsis kring dessa plastfickor då man menar att luftcirkulationen blir för dålig och att mynten kan ärga i dem. Denna kritik är obefogad och cirkulationen är väl så god som i andra plastvarianter. Dock är det ganska vanligt att dessa fickor innehåller PVC, så det gäller att se upp med varudeklarationen innan köp.

Många föredrar att sätta mynten i särskilda album. Mynt är ganska tunga och dessa album är ofta förstärkta och har dessutom kraftigare ringmekanismer. Albumen utrustas med plastfickor efter samlarens behov och plastfickorna erbjuds i stor variationsrikedom. Det finns fickor som passar för myntramar men också för nakna mynt i olika storlekar. Albumen är ett kompakt förvaringssätt och lämpar sig väl för mynt. Ett dyrare alternativ är de gentila myntbrickorna. Dessa är dyrare än och tar större plats än myntalbumen men har många fördelar. Brickorna ger ett representativt intryck och skyddar mynten på ett riktigt bra sätt. De kan staplas och på så sätt bilda ett slags myntskåp som lätt pryder var samlares hem. Man kan också enkelt ta med en eller flera brickor vilket gör dem synnerligen portabla jämfört med albumen. Till höger visas en detalj från staplade myntbrickor som håller kapslade mynt.

Det sunda myntsamlandet är inte speciellt tillbehörsintensiv utan fokuserar istället på mynten och numismatiken. Frågan om förvaringen av mynten syftar till att skydda mynten och ge god överskådlighet. Kostnaden för detta bör rimligen stå i proportion till samlingens värde. Valet av tillbehör är för övrigt mycket en fråga om tycke och smak och de flesta begränsar sig inte till en eller ett par förvaringssätt. Man använder istället en kombination av många metoder för olika ändamål. Det finns också yt-

Fig 12. Detalj av myntbrickor från SAFE

terligare tillbehör i form av exempelvis pincetter, förstoringsglas och vågar. Dessa kan införskaffas efter behov och den intresserade kan med fördel fördjupa sig i tillbehörskatalogerna från leverantörerna som Lembit och Safe. För den händige finns också flera av den här typen av tillbehör i dagligvaruhandeln. Exempelvis kan man köpa bomullshandskar på apoteket och förstoringsglas erbjuds i alla prisklasser och kvaliteter av optikerna. En allmän rekommendation är annars, *”köp tillbehör som är gjorda för mynt och köp dem av säljare ni har förtroende för”*.

